

Hoge commissaris te Djakarta (Hirschfeld) aan minister zonder portefeuille (Götzen), 7 feb. 1950

Bestemd voor Götzen, mede voor Stikker. Vervolg mijn 132.

In mijn opdracht stelde Speekenbrink de Minister van Defensie in kennis van onze ongerustheid over de recente ongunstige ontwikkeling in een aantal productiegebieden op Java. Hierbij werd medegedeeld, dat onzerzijds tot dusver geen formele stappen waren genomen wegens begrip voor de overgangsmoeilijkheden waarvoor de RIS staat, doch dat wij thans genoodzaakt waren speciale aandacht hiervoor te vragen, mede naar aanleiding van zojuist bij bond eigenaren Besukische tabaksondernemingen binnengekomen bericht luidende:

'Zaterdagmorgen 7 uur mannelijk en vrouwelijk Indonesisch personeel Maesan aangehouden door in zwart geklede mensen die advies gaven niet te werken, Zondagmorgen personeel op aandringen BTM weer aan het werk. Zaterdagmorgen jeep met chauffeur Maesan uitgereden, niet teruggekeerd en Zondagmorgen zelfde voorval met andere jeep. Zondagavond 9 uur alle wapens inclusief revolvers in bruikleen zowel als eigendom in beslag genomen van ondernemingen Tamana, Tamansari, Maesan, dit gebeurde eveneens op andere ondernemingen en suikerfabrieken in Bondowosose (uitsluitend Bondowosose). Zondagavond 9 uur groep TNI op Maesan huiszoeking gedaan, kasten opengebroken, goederen door elkaar, bedden ondersteboven, daarna alle wapens in beslag inclusief Johnson. Zondagnacht 12 uur opnieuw huiszoeking en Maandagmorgen te 7 uur wederom huiszoeking. In Bondowoso alle autoriteiten op hoogte gesteld. Advies Stegman indien onmiddellijk ingrijpen onmogelijk beter sluiten ondernemingen gezien verder werken onmogelijk.'

Hieraan is door Speekenbrink toegevoegd, dat wij uiteraard op de hoogte zijn van het toenemend aantal ongunstige berichten, vooral uit Oost-Java en gebeurtenissen Vorstenlanden, alsmede van stappen welke dienaangaande door ondernemersorganisaties en producenten individueel waren gedaan, doch voorkeur hebben gegeven eerst het resultaat van deze stappen af te wachten, maar thans in deze houding niet te kunnen volharden. In dit verband ook gememoreerd het bedenkelijke feit, dat ondernemers zich in de hoop gereorganiseerde TNI mee te krijgen reeds genoodzaakt hebben gezien tot zekere hoogte op geldinzamelingen in te gaan. De Sultan verklaarde bovengenoemd telegram en memoranda te kennen (de laatste worden U nog luchtgewijs toegezonden) en reeds een aantal hoge officieren naar Surabaja te hebben gezonden, terwijl Chef-Staf morgen gaat. De Sultan zelf was oorspronkelijk voornemens Donderdag te gaan, doch moest dit uitstellen tot begin volgende week. De situatie Besuki zal bij onderzoek en te treffen maatregelen speciale aandacht genieten. Nog van belang en op zekere hoogte tekenend voor de verhoudingen is, dat de Sultan verklaarde, dat er zekere vertraging is ontstaan doordat ondernemers eerst Hatta benaderden en niet hem rechtstreeks. Tevens stelde de Minister van Defensie voor zichzelf de vraag wie achter deze veelheid van gebeurtenissen zit. Het onderhoud leidde tot de afspraak, dat wij volgende week naar de bevindingen en maatregelen van de uitgezonden RIS-officieren zullen informeren.

Mijnerzijds nog als toelichting op het bovenstaande dat hoewel onzerzijds meer algemene demarche in voorbereiding bovengenoemd telegram goede en ongezochte aanleiding tot eerste officiële stap. Hierbij overwogen, dat recente gebeurtenissen op onderneming Randu Agung waar inneming wapens ondernemingspersoneel en OG-wachten binnen 12 uur rampok partij tot gevolge had, waarbij administratuer zwaar gewond en eerste employé gedood, duidelijk aantoonde welke gevaren thans aanwezig zijn, welke bij een nieuw dergelijk incident wel eens uittocht van een aantal ondernemingen kunnen veroorzaken met alle gevolgen vandien. Ook laatstgenoemd voorval door Speekenbrink bij de Sultan gememoreerd. Ben thans voornemens om met de Voorzitters van de betrokken OG-organisaties na te gaan op welke wijze onzerzijds verdere steun kan worden verleend aan de door hen ondernomen stappen.